

Září 2026

Referendum o vstupu do EU na Islandu

Karel Sál

Shrnutí

Island v roce 2013 pozastavil jednání o přistoupení země k EU, mimo jiné kvůli neshodám ohledně evropských pravidel týkajících se rybolovu. V srpnu 2026 Islandané v referendu odmítli obnovení přístupových jednání. Jaké hlavní faktory rozhodly o výsledku referenda? Proč Island do jisté míry kopíruje další severské země, jako jsou Norsko, Grónsko a také bohaté Švýcarsko, a v jakém ohledu je celá záležitost nepříjemná pro zastánce eurofederalistické koncepce Evropské unie? Více se dozvíte v této analýze.

Hlavní body

- Islandané v referendu odmítli obnovení přístupových jednání s Evropskou unií, především kvůli obavám o národní suverenitu a kontrolu nad rybolovem.
- Island navazuje na zkušenosti Norska, Grónska a Švýcarska, kde významnou roli hraje důraz na autonomii a kontrolu nad klíčovými oblastmi.
- Výsledek ukazuje, že evropská integrace není jednosměrný proces a že alternativou k členství v EU může být úzké partnerství bez plné integrace.

„Ne“ po 17 letech

Na Islandu se 29. srpna 2026 konalo referendum k otázce, zda má země obnovit přístupová jednání s Evropskou unií. Občané při solidní 82,52% účasti návrh odmítli v poměru 52,84 ku 47,16. Skončilo tak více než 17leté období, během kterého tato nejmenší severská země zvažovala vstup do EU se vším všudy. Ale začněme od začátku.

V červenci 2009 tehdejší islandská vláda vedená Sociálně demokratickou aliancí (Samfylkingin – jafnaðarflokkur Íslands) požádala o vstup do EU. Důvodem byly vážné ekonomické problémy, které Island postihly v důsledku světové ekonomické krize. V říjnu 2008 zkrachovaly tři největší islandské banky (Kaupthing, Landsbanki a Glitnir), jejichž aktiva před krizí dosahovala zhruba 9násobku islandského HDP. Kolaps bankovního sektoru měl zásadní vliv na celkovou kondici islandské ekonomiky, kdy se HDP v roce 2009 snížil asi o 6,8 %, veřejný dluh vystoupal z 30 % HDP před krizí na přibližně 90–100 % HDP kolem roku 2011, inflace vzrostla na rekordních 18 % a islandská koruna oslabila o 40–50 % oproti dolaru. Dalším efektem byl růst nezaměstnanosti z předkrizových 3 % na 8 % v letech 2009 a 2010.

V reakci na bezprecedentní ekonomický propad Island zavedl v roce 2008 omezení pohybu kapitálu, aby zabránil dalšímu odlivu peněz. Omezení byla plně zrušena až v roce 2017. Spolu s tím tehdejší vláda požádala o mezinárodní pomoc, kdy Island v roce 2008 získal záchranný program od MMF ve výši asi 2,1 miliardy USD. Celková zahraniční pomoc včetně severských zemí dosáhla zhruba 4–5 miliard USD. V takové situaci se členství v EU zdálo jako jediná možná cesta, jak do budoucna zabránit dalším ekonomickým problémům.

Přístupová jednání Reykjavíku s EU ale narážela na problémy, a to hlavně kvůli Společné rybářské politice EU, která by zjednodušeně řečeno pro místní rybáře znamenala masivní konkurenci z ostatních zemí EU – z Velké Británie, Francie a severských zemí. Vzhledem k přetrvávajícím rozporům se sociálně demokratická vláda rozhodla s dalším otevíráním kapitol počkat na volby v roce 2013. Ty sociální demokracie v čele s Árni Páll Árnasonem drtivě prohrála (ztráta 16,94 procentních bodů a 11 křesel) a nový centristický kabinet vedený Progresivní stranou (Framsóknarflokkurinn; FSF) měl na celý nápad s členstvím v EU mnohem skeptičtější názor. Vláda následně v květnu 2013 oficiálně přístupové rozhovory zastavila s tím, že „později se uskuteční referendum o tom, zda by měl Island pokračovat v jednáních.“ (Milne, 2013)

Ekonomické oživení Islandu po roce 2013 dalo za pravdu spíše skeptikům, ale pozastavené rozhovory byly nadále tématem domácích politických pŕetek. Problém byl hlavně onen nedokončený proces bez řádného výsledku a bez posvěcení referendem. V roce 2024 vítězná Sociálně demokratická aliance spolu s Lidovou stranou (Flokkur fólksins) a Reformní stranou (Viðreisn) sestavila vládu, jejíž programové prohlášení obsahovalo požadavek celonárodního referenda v roce 2027 (Stefnuyfirlýsing ríkisstjórnarinnar, 2024: 8). Vzhledem ke geopolitickým otřesům, a to hlavně snahám administrativy USA o anexi Grónska, novým celním válkám a problémům mezi USA a Kanadou (Sheftalovich, 2026), se vláda rozhodla referendum uspišit a stanovila termín na 29. srpna 2026.

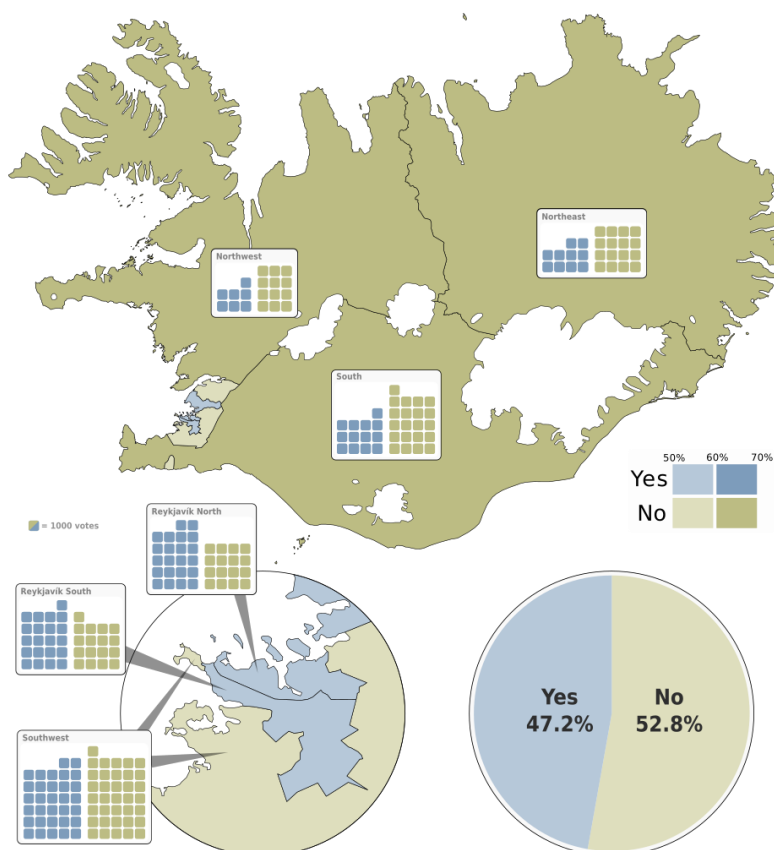
Průzkumy veřejného mínění provedené od ledna 2026 ukazovaly ambivalentní nálady islandské společnosti (viz tabulka č. 1 níže). V otázce vstupu do EU byly výsledky negativní, kdy se většina dotázaných klonila k variantě „nevstupovat“. Otázky na provedení referenda či znovuzahájení rozhovorů dopadaly o něco lépe, nicméně výsledek ohrožoval poměrně vysoký podíl nerozhodnutých. Ani ve vládě nebyl na znovuoobnovení rozhovorů jednotný názor, kdy jasně pro byli pouze sociální demokraté a Reformní strana, naopak Lidová strana se netajila svým odporem, stejně tak jako celá parlamentní opozice (Guðmundsson, 2025).

Tabulka 1: Přehled výsledků průzkumů veřejného mínění před referendem na Islandu v roce 2026

sběr dat	agentura	otázka průzkumu	ano	ne	neví
21. 1. – 2. 2. 2026	Gallup Þjóðarpúls	vstup do EU	42%	42%	16%
19. 2. – 4. 3. 2026	Gallup Þjóðarpúls	uspořádání referenda	57%	30%	12%
		znovuzahájit rozhovory	52%	48%	---
12. – 19. 3. 2026	Maskína	vstup do EU	31%	46%	23%
		znovuzahájit rozhovory	42%	39%	19%
19. – 31. 3. 2026	Gallup Þjóðarpúls	vstup do EU	40%	47%	13%
červen 2026	Gallup Þjóðarpúls	vstup do EU	39%	46%	16%
2. – 11. 6. 2026	Maskína	znovuzahájit rozhovory	45%	39%	16%
21. – 25. 8. 2026	Maskína	znovuzahájit rozhovory	51%	49%	---

Výsledek referenda nakonec nebyl nějak překvapivý a oproti 105 339 voličům (47,16 %), kteří si přáli obnovit rozhovory, se postavila většina 118 040 odpůrců (52,84 %). Variantu „Ano“ nakonec volil pouze Reykjavík, v ostatních oblastech jasně dominovali odpůrci (viz mapa č. 1 níže). Mezi hlasujícími nakonec převážily obavy ze ztráty suverenity, ohrožení nezávislosti (kterou tento ostrov na Dánsku vybojoval až v roce 1944) a také možných komplikací při vyjednávání výjimek s Bruselem týkajících se rybolovu. Rozhovory s EU tak obnoveny nebyly a nebudou.

Obrázek 1: Vizualizace výsledků referenda na Islandu 29. srpna 2026

Zdroj: Wikipedia.org [Bjarki S]

Špatné zprávy pro Brusel

Island se tak zařadil mezi černé případy evropské integrace. Za ty můžeme považovat tedy referenda, která odmítla vstup do EU či nastartovala takové procesy, které danou zemi udržely mimo EU nebo vyvedly ze společenství. Takových případů sice není mnoho, ale mají nápadně společné rysy. Pokud se podíváme do historie, z podobných výsledků můžeme zmínit norská referenda v letech 1972 a 1994, hlasování ve Švýcarsku v roce 1992, dále specifický případ odcházení Grónska a nesmíme také zapomenout na největší a nejbolestivější případ: Brexit (2016–2020).

O tom, že evropská integrace není jen jednosměrným procesem, který z fragmentované Evropy vytváří společenství spolupracujících národů pod jednotnou značkou Evropské unie, jsme se mohli přesvědčit již několikrát.

Norsko v roce 1972 vyjednálo vstup do tehdejších Evropských společenství, ale přístupová smlouva byla podmíněna domácím schválením. V referendu dne 25. září 1972 se většina voličů vyslovila proti (53,5 %). Hlavní důvody odmítnutí se nápadně blížily těm islandským: obava ze ztráty suverenity, ochrana zemědělství a rybolovu, silný odpor periferních a venkovských regionů, nedůvěra k centralizované evropské integraci a specifická norská politická kultura kladoucí důraz na národní kontrolu nad přírodními zdroji (Statistik sentralbyrå, 1999). Výsledek způsobil, že Norsko se nepřipojilo k prvnímu rozšíření Evropských společenství v roce 1973, zatímco Dánsko, Irsko a Spojené království do ES vstoupily.

Grónsko vstoupilo do Evropských společenství spolu s Dánskem v roce 1973, ale po získání samosprávy se rozhodlo odejít. V referendu v roce 1982 se těsná většina 53 % vyslovila pro vystoupení. Hlavním důvodem byla snaha získat kontrolu nad rybolovem a přírodními zdroji. Formálně Grónsko opustilo Evropská společenství 1. února 1985, ale zůstalo s nimi (a později s EU) spojeno jako přidružené zámořské území. Byl to první případ odchodu území z evropské integrace (Harhoff, 1983: 13–33).

Švýcarský případ z roku 1992 je trochu odlišný. V referendu dne 6. prosince nešlo přímo o vstup do EU, ale o vstup do Evropského hospodářského prostoru. Přesto je tento případ důležitý, protože Švýcarsko krátce předtím podalo žádost o členství v Evropských společenstvích/EU a EHP, a byl tak chápán jako zásadní krok evropské integrace. Po odmítnutí 50,3 % hlasujících švýcarská vláda fakticky zastavila veškeré snahy o členství (Kuenzi, 2017).

Druhé norské referendum se konalo 27.–28. listopadu 1994. Tentokrát šlo již o vstup do Evropské unie, která vznikla po Maastrichtské smlouvě. Výsledek byl opět negativní: 52,2 % voličů odmítlo členství (Statistik sentralbyrå, 1999). Referendum proběhlo v kontextu tzv. čtvrtého rozšíření EU, kdy o vstup usilovaly Rakousko, Finsko a Švédsko, které po kladných referendech vstoupily do EU k 1. lednu 1995, zatímco Norsko po záporném výsledku zůstalo mimo. Argumenty odpůrců byly podobné jako v roce 1972: obrana národní suverenity, kontrola nad rybolovem a energetickými zdroji, odpor části venkova a severních regionů, obava z oslabení norského sociálního modelu, přesvědčení, že členství není ekonomicky nezbytné, protože Norsko již mělo přístup na vnitřní trh přes EHP.

Nejvýznamnějším případem odmítnutí evropské integrace se stal Brexit, tedy vystoupení Spojeného království z Evropské unie. Britské referendum se konalo 23. června 2016 a skončilo vítězstvím tábora Leave, který získal 51,9 % hlasů oproti 48,1 % pro setrvání v EU. Spojené království následně aktivovalo článek 50 Smlouvy o Evropské unii a po složitých jednáních formálně opustilo Evropskou unii 31. ledna 2020. Po skončení přechodného období k 31. prosinci 2020 se pak země definitivně ocitla mimo jednotný trh a celní unii.

Brexit byl pro Evropskou unii mimořádně bolestivý ze 3 hlavních důvodů. Zaprvé nešlo o odmítnutí vstupu ze strany kandidátské země, ale o odchod jednoho z největších, nejbohatších a nejvlivnějších členských států. Spojené království bylo jadernou mocností, stálým členem Rady bezpečnosti OSN, významnou ekonomikou, finančním centrem a jedním z nejdůležitějších aktérů evropské bezpečnostní politiky. Jeho odchod proto nebyl pouze symbolickým neúspěchem, ale také reálným oslabením politické, hospodářské a geopolitické váhy Unie.

Zadruhé Brexit zásadně narušil představu, že evropská integrace je nevratný proces. Do té doby se sice objevovala odmítavá referenda, spory o smlouvy (např. odmítnutí smlouvy z Nice v Irsku), výjimky z některých politik nebo zdrženlivost zemí jako Norsko a Švýcarsko, ale samotný projekt EU byl stále vnímán jako celek, který se spíše rozšiřuje a prohlubuje. Britské referendum ukázalo, že členství v EU nemusí být definitivní a že nespokojenost s integrací může vést až k rozhodnutí Unii opustit. Tím se otevřela otázka, zda je EU skutečně politickým cílem evropského vývoje, nebo pouze jednou z možných forem mezinárodní spolupráce.

Zatřetí Brexit odkryl hlubší rozpory uvnitř evropského integračního modelu. Britská debata se netýkala pouze ekonomických nákladů a přínosů členství. Velmi silně v ní rezonovala témata národní suverenity, kontroly hranic, migrace, pravomocí evropských institucí, demokratického deficitu a odporu vůči představě „stále těsnější Unie“. Heslo kampaně Leave „take back control“ vystihovalo náladu části společnosti, která vnímala EU nikoli jako nástroj spolupráce, ale jako strukturu omezující schopnost národního státu rozhodovat o vlastních zákonech, hranicích a hospodářských pravidlech.

Z hlediska zastánců eurofederalistické koncepce EU představoval Brexit obzvlášť vážný problém. Federalistická logika předpokládá, že hlubší politická integrace je odpovědí na krizi globalizace, bezpečnostní hrozby i ekonomickou provázanost Evropy. Brexit však ukázal, že část (či dokonce většina) občanů může na stejné problémy reagovat opačně: požadavkem na návrat kompetencí na národní úroveň. Britské rozhodnutí tak nebylo pouze hlasováním proti konkrétním evropským politikám, ale také odmítnutím směru, kterým se EU dlouhodobě vyvíjela.

Brexit byl zároveň varováním, že ekonomická racionalita nemusí v referendech rozhodovat sama o sobě. Zastánci setrvání argumentovali riziky pro obchod, investice, finanční sektor i mezinárodní postavení Británie. Přesto převážily politické a identitární argumenty spojené se suverenitou, kontrolou a nedůvěrou k nadnárodnímu rozhodování. To je důležité i pro pochopení islandského referenda. Podobně jako v britském případě zde nešlo pouze o kalkulaci ekonomických výhod, ale také o otázku, kdo má mít poslední slovo v klíčových oblastech veřejné politiky.

V tomto smyslu Brexit zapadá do širší řady případů, které ukazují limity evropské integrace. Norsko dvakrát odmítlo členství, Grónsko opustilo Evropská společenství kvůli kontrole nad rybolovem, Švýcarsko odmítlo Evropský hospodářský prostor a Spojené království jako první členský stát vystoupilo přímo z EU. Islandské referendum z roku 2026 se od Brexitu samozřejmě liší, přesto oba případy spojuje zásadní motiv – neochota podřídít klíčové oblasti národní politiky nadnárodnímu rozhodování.

Brexit proto zůstává největším politickým otřesem v dějinách evropské integrace. Zatímco norská, švýcarská, grónská a islandská referenda ukazují, že některé evropské země nechtějí do EU vstoupit nebo se k ní více přiblížit, Brexit dokázal, že z Unie lze také odejít. Tím zasadil evropskému projektu těžkou ránu: oslabil jeho prestiž, zpochybnil jeho nevratnost a poskytl odpůrcům hlubší integrace argument, že alternativa k členství v EU existuje nejen teoreticky, ale i prakticky.

Krátkodobě sice Brexit vedl v některých členských státech k určitému semknutí kolem EU, protože chaotický průběh britského odchodu působil jako odstrašující příklad. Dlouhodobě však zůstává důkazem, že evropská integrace není samozřejmý ani jednosměrný proces. Je závislá na souhlasu

občanů, na vnímání legitimacy evropských institucí a na schopnosti Unie přesvědčit členské i nečlenské státy, že sdílení suverenity přináší více výhod než nákladů. A právě v tomto bodě je Brexit pro Brusel stále velmi nepříjemným precedentem.

Závěr

Referendum z 29. srpna 2026 potvrdilo, že islandská debata o vztahu k Evropské unii nebyla pouze technickou otázkou obnovení přístupových rozhovorů. Šlo o širší spor o povahu islandské suverenity, o kontrolu nad strategickými zdroji, o vztah malé ostrovní země k evropským institucím a o to, zda výhody plného členství v EU převyšují jeho politické a ekonomické náklady.

Hlavními faktory odmítnutí byly především obavy ze ztráty kontroly nad rybolovem, nedůvěra k centralizovanému rozhodování v Bruselu, silný důraz na národní suverenitu a přesvědčení části voličů, že Island již dnes získává dost výhod prostřednictvím EHP a Schengenu, aniž by musel nést všechny závazky plného členství. Důležitou roli hrála také zkušenost s hospodářským oživením po krizi let 2008–2011. Ta oslabil argument, že vstup do EU je nutnou podmínkou ekonomické stability. Island se po bankovním kolapsu zotavil mimo EU, což odpůrcům členství poskytlo silné politické argumenty pro setrvávání mimo EU.

Island v tomto ohledu do značné míry kopíruje zkušenost Norska, Grónska a Švýcarska. Ve všech těchto případech hrála důležitou roli kombinace hospodářské soběstačnosti, malé politické komunity, silné identity, důrazu na přímou nebo blízkou demokratickou kontrolu a obav ze ztráty rozhodování o klíčových sektorech. U Norska i Grónska šlo především o rybolov a přírodní zdroje, u Švýcarska o institucionální autonomii, neutralitu a přímou demokracii. Islandský případ do této skupiny zapadá také: pro malé, bohaté a sebevědomé státy nemusí být členství v EU automaticky nejvýhodnější volbou.

Pro Evropskou unii a zejména pro zastánce její federalizace je výsledek nepříjemný právě proto, že nepřichází z periferie, která by byla vůči Evropě kulturně nebo ekonomicky vzdálená. Přichází ze země, která je s EU již velmi úzce propojena a která by z hlediska hodnot, institucí i životní úrovně mohla být považována za téměř ideálního kandidáta. Islandské „ne“ proto působí jako připomenutí, že evropská integrace nemá neomezenou přitažlivost a že politická finalita EU není samozřejmá ani pro státy, které jsou evropskému prostoru velmi blízké.

Výsledek referenda tak neznamená konec spolupráce Islandu s Evropskou unií. Reykjavík zůstane součástí evropského hospodářského a politického prostoru prostřednictvím existujících dohod a bude s Unií dál úzce spolupracovat. Znamená však konec jedné etapy debat o plném členství. Islandští voliči dali najevo, že preferují model selektivní integrace: spolupracovat tam, kde je to výhodné, ale ponechat si kontrolu nad zásadními politickými a hospodářskými rozhodnutími.

Islandské referendum je proto více než jen lokální událost malé severské země. Je dalším dokladem toho, že evropská integrace není lineární proces směřující nevyhnutelně k hlubší politické jednotě. Vedle modelu členství existuje také model blízkého partnerství bez vstupu do EU. A právě tento model se pro některé evropské státy může jevit jako atraktivnější, stabilnější a politicky přijatelnější než plná účast na evropském integračním projektu.

Zdroje

- Guðmundsson, H., J. (2025). Iceland's confusing upcoming referendum on relations with EU. Euobserver. Publ.: 312. 7. 2025, 6:27. <https://euobserver.com/199890/icelands-confusing-upcoming-referendum-on-relations-with-eu/>
- Harhoff, F. (1983). Greenland's Withdrawal from the European Communities. In: Common Market Law Review 20: 13–33. Martinus Nijhoff Publishers, The Hague. https://uniset.ca/microstates2/gl_wdraw_ec.pdf
- Kuenzi, R. (2017). A quarter-century of Switzerland's special status in Europe. Swissinfo.ch. Publ.: 5. 12. 2017. https://www.swissinfo.ch/eng/swiss-politics/no-to-the-eea-25-years-on_a-quarter-century-of-switzerland-s-special-status-in-europe/43730194
- Milne, R. (2013). Iceland's new coalition government suspends EU accession talks. Financial Times. Publ.: 26. 5. 2013. <https://www.ft.com/content/6c88e05a-c2dd-11e2-9bcb-00144feab7de>
- Sheftalovich, Z. (2026). Iceland looks to fast-track vote on joining EU. Politico. Publ.: 23. 2. 2026, 4:00. <https://www.politico.eu/article/iceland-fast-track-vote-eu-membership/>
- Statistik sentralbyrå (1999). Folkeavstemningen om EU. Publ.: 1. 1. 1999. <https://www.ssb.no/valg/statistikker/euvalg/aar/1999-01-01#content>
- Stefnuyfirlýsing ríkisstjórnarinnar (2024). Publ.: 21. 12. 2024. <https://www.stjornarradid.is/library/05-rikisstjorn/Stjornarsattmali-S-C-F-21-desember-2024.pdf>

Autor

KAREL SÁL Analytik

Karel Sál, Ph.D. je politolog specializující se na volební systémy, volební chování a cílení na voličské skupiny. Je expertem na průzkumy veřejného mínění a nové výzkumné techniky. Spolupracuje s politickými stranami, kterým pomáhá s přizpůsobováním volebních kampaní cílovým skupinám, selekcí témat a analýzou médií. Jeho práce pro IPPS se zaměřuje na rozpad tradičních ideologických systémů, otázku svobody projevu, budoucnost evropské integrace a českou domácí politiku.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

www.politikaspolecnost.cz

+420 602 502 674

office@politikaspolecnost.cz